UDK 378.147:811.111’276.6:37.091.3

TRANSPORT-LOGISTIKA TALABALARIGA INGLIZ TILINI O‘QITISHDA LOYIHA ASOSIDAGI TA’LIM ORQALI KASBIY KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH

Shakirova Saida Tuxtajonovna,

Toshkent davlat transport universiteti assistenti

Orcid: https://orcid.org/0000-0002-0498-1016

Tel: +998 90 939 64 61

Annotatsiya: Maqolada transport-logistika talabalariga ingliz tilini o‘qitishda loyiha asosidagi ta’lim orqali kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi ko‘rib chiqiladi. Maxsus maqsadlar uchun ingliz tilida loyiha usulini qo‘llashga oid xorijiy tadqiqotlar tahlil qilinib, loyihaning to‘rt turi – taqdimot-infografika, video-yo‘riqnoma, axborot materiali va jamoaviy taklif – ajratiladi. Loyiha davrini rejalash, bajarish, namoyish etish va refleksiya bosqichlariga bo‘luvchi tuzilma, loyiha kundaligi hamda jamoa ishida shaxsiy hissani aniqlash usuli tavsiflanadi. Loyiha natijasini til, mazmun va ko‘nikma bo‘yicha baholash jadvali hamda talabalar duch keladigan qiyinchiliklarni kamaytirish yo‘llari taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: loyiha asosidagi ta’lim, kasbiy kommunikativ kompetensiya, maxsus maqsadlar uchun ingliz tili, transport-logistika, loyiha kundaligi, taqdimot ko‘nikmasi, refleksiya

DEVELOPING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH PROJECT-BASED LEARNING IN

TEACHING ENGLISH TO TRANSPORT AND LOGISTICS STUDENTS

Abstract: The article examines the development of professional communicative competence in transport and logistics students through project-based learning in English classes. On the basis of foreign studies on project work in English for Specific Purposes, four project types are identified: presentation-infographic, video tutorial, information material and team proposal. A structure dividing the project cycle into planning, implementation, presentation and reflection stages is described, together with a project diary and a way of identifying individual contribution in team work. A table for assessing project results in terms of language, content and skills is proposed, as well as ways of reducing the difficulties students face.

Keywords: project-based learning, professional communicative competence, English for Specific Purposes, transport and logistics, project diary, presentation skill, reflection

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СРЕДСТВАМИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ

Аннотация: В статье рассматривается развитие профессиональной коммуникативной компетенции студентов транспортно-логистических направлений средствами проектного обучения на занятиях по английскому языку. На основе зарубежных исследований по проектной работе в английском языке для специальных целей выделены четыре типа проектов: презентация-инфографика, видеоинструкция, информационный материал и командное предложение. Описаны структура проектного цикла (планирование,

выполнение, презентация, рефлексия), проектный дневник и способ выявления индивидуального вклада в командной работе. Предложены таблица оценивания результатов проекта по языку, содержанию и навыкам и пути снижения трудностей студентов.

Ключевые слова: проектное обучение, профессиональная коммуникативная компетенция, английский язык для специальных целей, транспорт и логистика, проектный дневник, навык презентации, рефлексия

Kirish: Transport-logistika yo‘nalishidagi talaba ingliz tilini o‘rganar ekan, uning oldida ikki vazifa turadi: tilni o‘zlashtirish va kasbiy mazmunni shu til orqali ifodalashni o‘rganish. An’anaviy mashg‘ulotlarda bu ikki vazifa ajralib qoladi: matn o‘qiladi, lug‘at yodlanadi, mashqlar bajariladi, lekin talaba o‘z kasbiy g‘oyasini ingliz tilida mustaqil tayyorlab, boshqalarga taqdim etish tajribasiga ega bo‘lmaydi. Natijada u tilni «bilgan» holda ham, uni kasbiy maqsadda ishga sola olmaydi. Loyiha asosidagi ta’lim bu ajralishni bartaraf etish uchun mos usul hisoblanadi, chunki talaba bitta aniq mahsulot – taqdimot, video yoki taklif – ustida ishlaydi va til shu mahsulotni yaratish vositasiga aylanadi.

Biroq loyiha usulini qo‘llash o‘z-o‘zidan natija bermaydi. Loyiha mavzusi tasodifiy tanlansa, jamoada ishni bir-ikki talaba bajarsa, baholash esa faqat tayyor mahsulotga qaratilsa, loyiha til o‘rganish jarayoniga emas, tashqi vazifaga aylanib qoladi. Shu sababli maqolaning maqsadi transport-logistika talabalarida kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantiruvchi loyiha ishining tuzilmasini ishlab chiqishdir. Vazifalar: loyiha turlarini tasniflash; loyiha davrini bosqichlarga ajratish; jamoa ishida shaxsiy hissani ko‘rinadigan qilish; natijani baholash jadvalini tuzish.

Adabiyotlar tahlili: Logistika va transport ta’limida loyiha usulining o‘rni Cortes-Pellicer tomonidan amaliy misol (case study) asosida ko‘rilgan: unda loyiha asosidagi o‘qitish logistika va transport fanlarini boyitish vositasi sifatida tahlil qilingan [1]. Maxsus maqsadlar uchun ingliz tilini o‘qitishda loyiha usuli Tuyen va Tienning ishida oliy ta’lim darajasida qo‘llash jarayonida talaba va o‘qituvchilar sezgan qiyinchiliklar hamda foydalar nuqtayi nazaridan o‘rganilgan [2]. Ošmjanski loyiha ishining affektiv natijalarini – ya’ni talabaning his-tuyg‘ulari, munosabati va motivatsiyasi bilan bog‘liq jihatlarini – tadqiq qilgan [3].

Muayyan ko‘nikmalarga yo‘naltirilgan ishlar ham mavjud. Sukerti infografika yordamida taqdimot ko‘nikmasini rivojlantirishni loyiha usuli doirasida tavsiflagan [4], Susana va Sasthaparamita video-yo‘riqnoma loyihasi orqali nutq ko‘nikmasini oshirish yo‘lini ko‘rsatgan [5], Kavlu esa birinchi kurs talabalari uchun maxsus maqsadlar uchun ingliz tili kurslarida loyiha usulining ta’sirini o‘rgangan [6]. Nazariy asos sifatida Beckett va Slater tomonidan taklif etilgan «loyiha doirasi» (project framework) alohida ahamiyatga ega: u til, mazmun va ko‘nikmalarni loyiha ishida birlashtirish vositasini beradi [7]. Shu bilan birga ishlarning aksariyati bitta ko‘nikmaga – taqdimot yoki nutqqa – qaratilgan, logistika yo‘nalishi uchun esa loyiha turlari, davr tuzilmasi va baholash bir butun tizim sifatida kam yoritilgan.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy-umumlashtirish, pedagogik loyihalash va tasniflash usullaridan foydalanildi. Manbalar [1–7] to‘rt savol bo‘yicha o‘qildi: loyiha qanday mahsulotga yo‘naltirilgan; qaysi ko‘nikma rivojlanishi nazarda tutilgan; ishtirokchilar qanday qiyinchilik yoki afzallik qayd etgan; loyiha qanday baholangan. Javoblar asosida loyiha turlari, bosqichlar va baholash jadvali shakllantirildi. Logistika mazmuniga oid loyiha mavzulari tavsiyaviy xarakterga ega bo‘lib, tadqiqot natijasi sifatida emas, tuzilmani tasvirlash uchun keltirildi. Maqolada

empirik ma’lumot taqdim etilmaydi; tuzilmaning ta’siri keyingi pedagogik tajribada o‘lchanishi lozim.

Tahlil va natijalar: Birinchi natija – loyiha turlari tasnifi. Manbalarda tilga olingan mahsulotlarga tayanib, transport-logistika talabalari uchun to‘rt tur ajratildi. Birinchisi – taqdimot-infografika loyihasi: talaba murakkab raqamli ma’lumotni, masalan, transport turlari bo‘yicha yetkazib berish muddati va xarajatini taqqoslashni, infografika ko‘rinishida tayyorlab, ingliz tilida tushuntiradi. Infografika va taqdimot ko‘nikmasi orasidagi bog‘lanish [4] shuni bildiradiki, vizual tayanch talabaga fikrini qisqa va izchil bayon qilishga yordam beradi. Ikkinchisi – video-yo‘riqnoma loyihasi: masalan, omborda qo‘lda yuk ko‘tarish xavfsizligi bo‘yicha 3–4 daqiqalik yo‘riqnoma. Bunday mahsulot nutq ko‘nikmasini mashq qilishga undaydi [5], chunki talaba matnni bir necha marta qayta yozib, ovozli yozuvini tinglab, tuzatadi.

Uchinchisi – axborot materiali loyihasi: yangi ish boshlagan xodimlar yoki xorijiy hamkorlar uchun logistika markazini tanishtiruvchi qisqa qo‘llanma yoki kompaniya haqida bir betlik ma’lumotnoma. Bu tur yozma ko‘nikma va auditoriyani hisobga olishni talab qiladi. To‘rtinchisi – jamoaviy taklif loyihasi: guruh transport yo‘lagi yoki ombor jarayonini yaxshilash bo‘yicha qisqa taklif tayyorlaydi va hakamlar sifatida o‘qituvchi hamda sinfdoshlar oldida himoya qiladi. Tur murakkab bo‘lgani uchun u kursning oxirgi bosqichida qo‘llanadi. Turlar sodda ketma-ketlikda joylashtirilgani muhim: avval individual va qisqa, keyin jamoaviy va uzoq loyiha beriladi, shunda talaba loyiha jarayoniga bosqichma-bosqich o‘rganadi.

Ikkinchi natija – loyiha davrining to‘rt bosqichli tuzilmasi. Rejalash bosqichida jamoa mavzuni, auditoriyani, mahsulot ko‘rinishini va til maqsadini belgilaydi. Beckett va Slater loyiha doirasida rejalashda til, mazmun va ko‘nikma maqsadlarini alohida yozib chiqishni ta’kidlaydi [7]; shu qoida asosida talaba «bu loyihada qaysi grammatik va leksik vositalar

kerak bo‘ladi, qaysi kasbiy mazmunni o‘rganaman, qaysi ko‘nikmani mashq qilaman» degan savollarga yozma javob beradi. Bajarish bosqichida jamoa ma’lumot yig‘adi, matn va vizual materialni tayyorlaydi, o‘qituvchi esa til bo‘yicha maslahatchi vazifasini bajaradi. Namoyish bosqichida mahsulot sinfda yoki sinf tashqarisidagi auditoriya oldida taqdim etiladi. Refleksiya bosqichida talaba nima qiyin bo‘lganini, qaysi til vositasi yetishmaganini va keyingi loyihada nimani o‘zgartirishini yozadi.

Uchinchi natija – loyiha kundaligi va shaxsiy hissani aniqlash. Loyiha usulining muammolaridan biri shundaki, jamoada ishning katta qismini bir-ikki talaba bajarsa, qolganlari tilni mashq qilish imkoniyatidan mahrum bo‘ladi. Talabalarning loyiha usulidagi qiyinchiliklari [2] ham shu tarzda ko‘rsatilgan: ish taqsimoti, vaqt va jamoa ichidagi hamkorlik muammolari yuzaga kelishi mumkin. Buning oldini olish uchun har bir talaba haftalik kundalik yuritadi: unda bajargan vazifasi, ishlatgan yangi ibora va so‘z, tuzatgan xatosi, jamoadoshiga bergan yordami qayd etiladi. Kundalik o‘qituvchiga shaxsiy hissani ko‘rish va natijani individual baholash imkonini beradi. Bundan tashqari, taqdimotda har bir talaba loyihaning alohida qismini tushuntirishi, himoyada esa boshqa talaba qismi bo‘yicha savolga javob berishi shart qilinadi.

To‘rtinchi natija – baholash jadvali. Loyiha natijasi uch yo‘nalishda baholanadi: til (to‘g‘rilik, kasbiy leksikaning ishlatilishi, uslub), mazmun (ma’lumotning aniqligi va yetarliligi, tuzilma) va ko‘nikma (taqdimot tarzi, jamoada ishlash, vaqtni taqsimlash). Bu uch yo‘nalish loyiha doirasi g‘oyasi [7] bilan mos keladi. Har bir yo‘nalishga yakuniy bahodan 25–40 foiz atrofida hissa ajratiladi, kundalik va refleksiya esa alohida mezon bo‘lib, jami bahoning kichik qismini tashkil etadi. Bunday taqsimot talabani faqat chiroyli mahsulot yaratishga emas, o‘rganish jarayoniga ham e’tibor berishga undaydi.

Mahsulotning o‘zi chiroyli bo‘lsa-yu, til xatolari ko‘p bo‘lsa yoki aksincha, til to‘g‘ri bo‘lsa-yu, mazmun yuzaki bo‘lsa, jadval bu farqni ko‘rsatadi.

Beshinchi natija – qiyinchiliklarni kamaytirish yo‘llari. Loyiha usulining foydalari ham, qiyinchiliklari ham tadqiqotlarda qayd etilgan [2, 6]. Birinchi qiyinchilik – vaqt yetishmasligi. Buni hal qilish uchun loyiha davri kamida to‘rt-olti haftaga mo‘ljallanadi, har bir hafta uchun oraliq natija belgilanadi. Ikkinchi qiyinchilik – til darajasi turlicha bo‘lgan talabalardan iborat jamoalar. Bunda jamoa a’zolariga rollar kuchli talabaga qiyin, zaif talabaga esa bajarsa bo‘ladigan vazifalardan tuziladi va rollar loyihalar o‘rtasida almashtirib turiladi. Uchinchi qiyinchilik – talabaning loyiha ishiga ishonchsizlik bilan yondashuvi. Loyiha natijasining affektiv jihatlari [3] shuni ko‘rsatadiki, muvaffaqiyatli bajarilgan kichik mahsulot talabaning o‘ziga ishonchini oshiradi, shu sababli dastlabki loyihalar qisqa va oson tanlanadi. Birinchi kurs talabalari bilan ishlash tajribasi [6] ham loyihani boshlang‘ich bosqichdan boshlash mumkinligini ko‘rsatadi.

Loyihaning til o‘rganishdagi o‘rni haqida alohida to‘xtalish kerak. Talaba loyiha jarayonida tilni bevosita ehtiyojdan kelib chiqib o‘zlashtiradi: taqdimot uchun bir-biriga bog‘langan iboralar kerak bo‘ladi, yo‘riqnoma uchun buyruq va ogohlantirish shakllari, ma’lumotnoma uchun esa tavsif va taqqoslash tuzilmalari. Shu tariqa grammatik va leksik material mashq uchun emas, aniq mahsulot uchun o‘rganiladi. Loyiha o‘rtasida o‘qituvchi talabalar eng ko‘p qiynalgan tuzilmalarni aniqlab, 10–15 daqiqalik qisqa tushuntirish o‘tkazadi; bu usul til bo‘yicha tizimli ma’lumotni loyiha ehtiyojiga bog‘laydi.

Bundan tashqari, loyiha mavzusini tanlashda talabaning qiziqishi va kasbiy yo‘nalishi hisobga olinishi kerak. Avtotransport, temir yo‘l, ombor yoki ta’minot zanjirini boshqarish yo‘nalishidagi talabalar bir xil mavzu o‘rniga o‘z yo‘nalishiga yaqin loyiha tanlasa, mazmun bo‘yicha o‘zining kasbiy bilimiga tayanadi va tilga ko‘proq e’tibor qaratadi. Logistika va

transport ta’limida loyiha usulini boyitish bo‘yicha amaliy tajriba [1] fanlararo hamkorlik imkoniyatini ko‘rsatadi: loyihani ingliz tili o‘qituvchisi va maxsus fan o‘qituvchisi birga baholasa, mazmun aniqligi bo‘yicha qayta aloqa ishonchliroq bo‘ladi.

Xulosa: Tadqiqot transport-logistika talabalariga ingliz tilini o‘qitishda loyiha asosidagi ta’limni tizimli qo‘llash kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun mos ekanini ko‘rsatdi. Loyihalar taqdimot-infografika, video-yo‘riqnoma, axborot materiali va jamoaviy taklif turlariga ajratilib, murakkablik oshib borish tartibida joylashtirildi. Loyiha davri rejalash, bajarish, namoyish va refleksiya bosqichlaridan iborat. Loyiha kundaligi va uch yo‘nalishli baholash jadvali shaxsiy hissani ko‘rinadigan qiladi hamda til, mazmun va ko‘nikmaning birgalikda baholanishini ta’minlaydi. Taklif etilgan tuzilma nazariy tahlilga tayanadi va uning samaradorligi pedagogik tajribada tekshirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Cortes-Pellicer P. Enhancing Logistics and Transport Education through Project-Based Learning: A Case Study // Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies. – 2026. – Vol. 280. – P. 340–345. – DOI: 10.1007/978-3-032-12099-1_53.

2. Tuyen L.V., Tien H.H. Integrating Project-Based Learning into English for Specific Purposes Classes at Tertiary Level: Perceived Challenges and Benefits // VNU Journal of Foreign Studies. – 2021. – Vol. 37, № 4. – P. 128–148. – DOI: 10.25073/2525-2445/vnufs.4642.

3. Ošmjanski V.V. Project-Based Learning in English for Specific Purposes: Affective Outcomes // Nasleđe. – 2024. – № 59. – P. 83–96. – DOI: 10.46793/NasKg2459.083O.

4. Sukerti G.N.A. Fostering Students' Presentation Skill Using Infographic: The Implementation of Project-Based Learning in English for Specific Purposes // IJIET: International Journal of Indonesian Education and Teaching. – 2019. – Vol. 3, № 2.

5. Susana K.Y., Sasthaparamitha N.N.A.J. Project-Based Learning in English for Specific Purposes: Enhancing Students' Speaking Skill through Video Tutorial Project // LITERA: Jurnal Bahasa dan Sastra. – 2019. – Vol. 5, № 2. – DOI: 10.36002/litera.v5i2.909.

6. Kavlu A. The Effect of Project-Based Learning on First-Year Undergraduate Students in English for Specific Purposes (ESP) Courses // International Journal of English Linguistics. – 2020. – Vol. 10, № 4. – P. 227–233. – DOI: 10.5539/ijel.v10n4p227.

7. Beckett G.H., Slater T. The Project Framework: A Tool for Language, Content, and Skills Integration // ELT Journal. – 2005. – Vol. 59, № 2. – P. 108–116. – DOI: 10.1093/eltj/cci024.